

CONSUM CONSCIENT DE LLIBRES

Obrim la tapa. Potser trobarem formació, o entreteniment, o cultivació... Molta varietat, tot i que també moltes repeticions dels temes de moda. Què passaria si copiéssim lliurement el contingut d'aquestes pàgines? Pàgines que, per cert, encara procedeixen majoritàriament d'arbres... Ens importa que puguem trobar llibres que reflecteixin qualsevol ideologia? Si voldrem llegir un llibre només una vegada, ens agrada la idea de comprar-lo i confinar-lo a la nostra prestatgeria per sempre? Moltes consideracions a tenir en compte... No girem full!

1. AL MEDITERRANI

El món dels llibres és ben divers entre les diferents ribes mediterrànies.

Si ens remuntem al 1999, l'últim any del qual disposem dades de països de tot l'arc mediterrani recopilades per la UNESCO, veiem que tenim des dels 133 títols publicats a Algèria o els 386 al Marroc fins als més de 30.000 publicats a Itàlia o als quasi 60.000 publicats a Espanya, passant per un miler de títols publicats a Tunísia, dos milers a Croàcia o tres milers a Eslovènia.

En general al món àrab la indústria editorial té una producció modesta, segons afirmava el president de l'Associació d'Editors Àrabs l'any 2003.. I és que la lectura no ha estat popular al món àrab durant les últimes generacions, fins i tot el grau d'alfabetització ha estat força baix (tot i que la foto està canviant els darrers anys. Segons dades de la UNESCO, si ens cenyim a la franja d'edat d'entre 15 i 24 anys veiem que només hi ha un 10% d'analfabets o més a Algèria, Egipte i el Marroc). De fet, tradicionalment hi ha hagut una important transmissió oral de poemes, de coneixements, de l'Alcorà....

En canvi, a la riba europea hi trobem una autèntica bogeria publicadora: com que els llibres tenen un marge de benefici petit, se'n treuen molts per augmentar la probabilitat que algun sigui un èxit i compensi l'edició de tots. Aquest fenomen s'ha convertit en un cercle viciós molt accelerat per exemple a Espanya, en què els editors expliquen que es troben en una escalada imparabile de títols des de fa almenys un segle.

És molt difícil doncs aglutinar informació igualment vàlida per a realitats tan disperses. La informació que trobarem a les pestanyes següents és d'aplicació especialment als països amb el model editorial i de lectura més comú a la riba nord del Mediterrani.

2. VULL UN LLIBRE?

Si no anem justos de diners, no és inusual comprar llibres una mica "perquè sí". Un llibre no està mai de més, llegir ens fa créixer, cal donar suport a la cultura... Però els llibres no deixen de ser béns de consum, i és tan convenient limitar-ne el consumisme com per qualsevol altre producte. **Compren llibres quan de debò els vulguem.**

COM HO PODEM FER:

- Si em compro aquest llibre, quan el llegiré? Quants llibres tinc que encara no he llegit i no sé si podré llegir mai, tot i que m'agradaria? **Potser podria començar** per llegir-ne un d'aquests, abans d'adquirir-ne un de nou?

- ▶ Les **biblioteques** són una eina excel·lent per accedir a llibres sense haver-los de comprar.
- ▶ També podem llegir llibres que **ens deixi altra gent**.
- ▶ Els **llibres electrònics i audiollibres** ens permeten estalviar paper (vegeu la pestanya *El paper*).
- ▶ Als llibres (i discos) s'hi recorre molt sovint com a **regal** comodi, quan "no sabem què regalar". Assegurem-nos que el receptor realment vol aquell llibre, o que el podrà llegir. També podem regalar-li la possibilitat de llegir el llibre, deixant-li llibres nostres per exemple.
- ▶ Se sol creure que els **autors** necessiten vendre llibres per seguir creant, però no és pas així. Per a la major part d'autors, les principals fonts d'ingressos provenen de les activitats que genera el prestigi de ser autor d'una obra (conferències, articles a la premsa...) i del mecenatge públic o privat (encàrrecs, beques...).
- ▶ Si volem cultivar-nos, llegir és una forma, **però no l'única**. Hi ha gent "oficialment inculta" que té una saviesa tan profunda com la d'un erudit. Podem aprendre molt d'altra gent, de la pròpia experimentació, de xerrades, d'alguns programes de tele o ràdio...
- ▶ **Comprem un llibre** quan de debò ens interessi o agradi prou com per voler-lo tenir a mà en qualsevol moment. Així també hi guanyarem en espai per a prestatgeries a casa.

3. QUIN LLIBRE?

Tenim ganes de llegir sobre una temàtica, un cert tipus de novel·la... però no sabem quin seria el llibre que ens agradaria més. **Assessorem-nos**.

COM HO PODEM FER:

- ▶ Els **llibreters** són un dels rams comercials que solen tenir més coneixement sobre el que venen. Ens poden orientar sobre l'estil de diferents autors, l'adequació per a l'edat si volem llibres per a nens, el contingut de llibres tècnics, la profunditat i línia dels assajos... Expliquem-los bé què busquem.
- ▶ Conèixer les **tècniques de màrqueting**: disseny de coberta cridaner, presència visible als punts de venda... ajuda a no escollir per impuls.
- ▶ **Parlem de llibres** amb gent de gustos o interessos semblants als nostres.
- ▶ Consultem **ressenyes** a la premsa i a internet, però busquem-ne **de diferents fonts** per contrastar-les.

Molts grans grups editorials són conglomerats gegantins amb un poder enorme sobre l'opinió pública pel fet de posseir un gran nombre de mitjans de comunicació (diaris, revistes, tele, ràdio, cinema i entreteniment...). Les editorials independents són molt superiors en nombre; a Espanya per exemple ho són el 75% de les editorials, i publiquen un 43% dels títols. Si **comprem llibres d'editorials independents** contribuïm a una major pluralitat d'idees en circulació (o, com també se'n diu, *bibliodiversitat*).

COM HO PODEM FER:

- ▶ Hi ha editorials **grans**, de difusió àmplia, i **independents**. Publiquen majoritàriament literatura i assaig, i la seva selecció de títols té molt prestigi. És el cas, per exemple, d'Anagrama (www.anagrama-ed.es), Acantilado (www.acantilado.es), Tusquets (www.tusquets-editores.es) o Salamandra (www.salamandra.info).
- ▶ La gran majoria d'editorials independents, però, són minoritàries i de temàtiques específiques.

- ▶ El copyright és el contracte mitjançant el qual un autor o editor es reserva el dret de reproduir una obra. La visió **copyleft** permet que circuli més lliurement entre el públic, i és una gran contribució a la **pluralitat**. Consisteix a cedir alguns dels drets al públic, com a mínim el de reproducció de l'obra si es fa sense ànim de lucre.

El tipus d'enquadració influirà en la duració i bona conservació del llibre. Els d'enquadració americana (els fulls solts s'encolen directament al llibre) es desencolen molt fàcilment. **Compren llibres ben robustos.**

COM HO PODEM FER

- ▶ Els llibres que aguanten més són els **relligats**, que consten de diversos plec de pàgines cosides, encolats o cosits al llibre. Mirant el llibre per sobre o per sota del llibre veurem els diferents "llibrets".
- ▶ Tinguem això en compte especialment per a **llibres que fem servir molt**: receptes, diccionaris, els de biblioteques...

4. EL PAPER

Segons la FAO, el 40% de la fusta que es tala per a usos industrials es destina a fer paper. La indústria paperera és la que utilitza més aigua per tona produïda, la cinquena en consum d'energia, i una de les que emet més contaminants a l'aire i a l'aigua.

Busquem llibres impresos en paper reciclat, que a més d'estalviar tala d'arbres es fabrica amb força menys aigua i energia que el paper verge i emetent molts menys contaminants.

COM HO PODEM FER:

- ▶ Actualment n'hi ha de la mateixa **qualitat** que el verge per a la majoria dels usos, fins i tot en fotocopiadores. Només impressions que han de tenir qualitats molt específiques, per exemple fotos a tot color amb molta brillantor, no es poden fer amb paper reciclat. També té la mateixa durabilitat que el paper verge. Igual que el paper verge, es pot blanquejar amb clor (cosa que emet dioxines, cancerígenes) o sense (en aquest darrer cas s'anomena PCF).
- ▶ Algunes **editorials que en fan servir**: Icaria editorial (www.icariaeditorial.com) fa anys que publica gairebé tots els llibres amb paper 100% reciclat. Traficantes de Sueños (www.traficantes.net) en fa servir en un 60-70% dels llibres. La col·lecció juvenil Serie Infinita de Random House Mondadori (www.randomhousemondadori.es) es publica en paper reciclat, i si l'autor ho demana s'usa paper FSC (vegeu més endavant).
- ▶ Greenpeace fa gestions amb moltes editorials perquè s'afegeixin a la campanya Llibres Amics dels Boscos (www.greenpeace.org), però els avenços són lents. Alguns autors que participen en la campanya i escullen paper reciclat o FSC per als seus llibres són Andrea De Carlo, José Saramago, Isabel Allende, JK Rowling, Ian Rankin, Günter Grass o Marlene Streeruwitz.
- ▶ Una opció per estalviar paper poden ser els **llibres electrònics**, però ara per ara llegir a la pantalla és per a molta gent més incòmode que llegir al paper, així que potser al cap d'unes quantes pàgines tindrem ganes d'imprimir el llibre igualment, i serà un exemplar més incòmode que un d'editat normalment. Les pantalles-llibre potser salven aquests inconvenients. El Project Gutenberg (www.gutenberg.org) ens ofereix gratuïtament gairebé 20.000 títols, per als quals la reserva dels drets de còpia ha expirat.
- ▶ Els **audiollibres** són llibres parlats, per ser escoltats. És fàcil trobar-ne a internet (per exemple a www.audiobooks.org).

El Forest Stewardship Council (www.fsc.org) és una organització internacional que atorga un segell de garantia als productes derivats de boscos o plantacions explotats de manera sostenible i sense causar perjudicis socials. En cas d'imprimir sobre paper verge, **que sigui FSC.**

COM HO PODEM FER:

► **Editorials** que usen paper FSC: Gallimard (www.gallimard.fr, França, Bèlgica), Bloomsbury (www.bloomsbury.com, Regne Unit), Círculo de Lectores (circulolectores.es, Espanya). Ho faran pròximament: Ediciones Salamandra (www.salamandra.info, Espanya), Salani (www.salani.it, Itàlia).

5. ON COMPREM

Els punts de venda de llibres no competeixen tant en preu com en varietat i serveis (en alguns països, com Espanya, França o Grècia, el preu de venda al públic el fixa l'editor). Els hipermercats venen sobretot llibres d'impuls i de text, no compren a les editorials petites i no hi ha llibreter que pugui orientar-nos. Moltes llibreries, a més de vendre llibres fan de dinamitzadors culturals. **Compren en llibreries.**

COM HO PODEM FER:

- Prioritzem les llibreries **independents**: les de barri o les grans que no pertanyen a grans grups (tot i que cada cop n'hi ha menys, d'aquestes. Per exemple a Itàlia, 600 de les 2000 llibreries que hi ha pertanyen a algun grup).
- Les llibreries grans tenen un bon **fons editorial**, que inclou els llibres d'editorials petites.
- Les llibreries petites **duen els llibres a tots els racons** del país, i ens poden enviar a buscar qualsevol títol.

6. A CASA

Com més bé conservem els llibres, més persones els podran llegir després de nosaltres. No cal que un llibre estigui impecable per poder-lo llegir, però hi ajuda que **els mantinguem en bon estat.**

COM HO PODEM FER:

- **Folrem** els llibres mentre els fem servir.

En els de tapes molt toves, posem-hi folres no adhesius de plàstic una mica gruixut, per donar rigidesa a les tapes i protegir-les de cops. Si el plàstic no és prou gruixut, no fa bé la seva funció i agafa un tacte desagradable amb la calor. Evitem que la cinta adhesiva que subjecta el folre toqui el llibre.

Per als de tapa dura podem fer servir paper, preferentment sense tinta per no tacar el llibre ni tacar-nos les mans. Així si volem podem fer servir aquest espai per prendre notes sobre l'obra. Podem reutilitzar els folres per a altres llibres, o com a paper en brut (els de paper).

- Els que duen una **sobrecobera de paper** per protegir el llibre, val més treure-la mentre llegim perquè no es doblegui ni s'estripi.
- No fem servir **punts de llibre** massa gruixuts, poden ajudar a desenquadrar el llibre. En podem fer fàcilment un de cartolina o paper.

- ▶ **No obrim del tot** el llibre, perquè no es desenquaderni. Els llibres d'estudi o obres de consulta sí que s'han d'obrir 180º, per això s'editen en volums gruixuts en els quals les pàgines no toquen el llom en obrir-se. Si el tenim obert damunt d'una superfície, no hi posem pesos al damunt.
- ▶ **No hi escrivim** amb res que no es pugui esborrar bé.
- ▶ Quan duguem un llibre a la motxilla o bossa, podem ficar-lo **dins d'una bossa** de plàstic o de roba per disminuir l'impacte dels cops, prevenir rascades i taques i evitar que les vores es dobleguin.
- ▶ A les prestatgeries, posem-los **ben verticals**; si estan torts es van deformant. No els apilem horitzontalment, perquè el pes dels de dalt aniria deformant els de baix.
- ▶ No els tinguem a llocs amb **humitat**, podrien ser atacats per fongs. Tampoc a llocs on els toqui el **sol** directament.
- ▶ La **pols** taca. Traiem-los la pols regularment, o guardem-los dins d'una vitrina.
- ▶ En els llibres més vells els bacteris es van "menjant" el paper. **Tinguem-los a part dels nous** perquè no els contagiïn.

Un cop llegit, tenim moltes maneres de fer **que un llibre arribi a altres lectors** si no volem conservar-lo.

COM HO PODEM FER:

- ▶ **Regalar-lo** a amics o dur-lo a una fira d'intercanvi o a una botiga de segona mà.
- ▶ **Donar-lo** a escoles, biblioteques o a entitats que els fan arribar a països o col·lectius amb pocs recursos.
- ▶ **Alliberar-lo** pel sistema de bookcrossing (www.bookcrossing.com).
- ▶ L'última opció seria deixar-los apilats al costat del **contenedor del paper**; sempre hi ha algú que se'ls emporta.
- ▶ Reivindiquem i promovem la reutilització dels **llibres de text** a l'escola dels nostres fills.

QUEDA'T AMB AIXÒ!

Demanem als editors que usin paper reciclat.

Les biblioteques i els intercanvis entre amics ens poden proveir de gran part de la lectura.

Perquè cada cap pugui seguir duent el seu barret és important donar suport a editorials i llibreries independents.